

Windmolens en zonnepanelen op de Noordwest-Veluwe

Om verdere opwarming van de aarde te stoppen, moet het gebruik van fossiele brandstoffen vervangen worden door vernieuwbare vormen van energie. Dat kan, onder meer, door windmolens en zonnepanelen te plaatsen. Deze ontwikkelingen stellen natuurbeschermers voor dilemma's. Behoud van natuur is namelijk enerzijds gebaat bij het stopzetten van de opwarming, maar windmolens en zonnepanelen kunnen anderzijds waardevolle landschappen, vegetaties en dierpopulaties aantasten. Dat geldt ook op de noordwest Veluwe, rijk aan Natura 2000-gebieden en enkele landbouwgebieden waar weidevogels en dassen zich nog altijd goed thuis voelen. Langs de randmeerkust lopen van oudsher bovendien vogeltrekroutes. De Gezamenlijke Natuurbeschermingswerkgroep van de Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe (VBW) en de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV), afdeling Noordwest-Veluwe, heeft in overleg met de besturen de voor's en tegen's geïnventariseerd en verkend of en, zo ja, waar windmolens en zonnepanelen een plaats zouden kunnen krijgen op de Noordwest-Veluwe.

Energiehonger

Om te beginnen is het nuttig om ons te realiseren dat vooral gemeenten begrippen zoals klimaatneutraal en energieneutraal vaak slordig gebruiken. Voor klimaatneutraliteit is namelijk meer nodig dan het herzien van ons energiegebruik. Ook is het niet correct om jezelf als gemeente energieneutraal te noemen zodra je alle elektriciteit voor je inwoners duurzaam opwekt. Die elektriciteit maakt namelijk maar zo'n 12% uit van het totale huishoudelijke energieverbruik (naast elektriciteit ook gas voor verwarmen en koken, brandstof voor autorijden) en slechts 3% van het totale energieverbruik van ons land als geheel. Miskening hiervan geeft burgers een misplaatst gevoel van duurzaamheid omdat het principiële onmogelijk is alle energie duurzaam binnen Nederland op te wekken. Alle beetjes helpen en daarmee blijft de vraag relevant waar die windmolens en zonnepanelen geplaatst kunnen worden.

Uit de lengte of de breedte

Voor een deel zijn de kaarten geschud na de beslissing van het Rijk om windmolens niet alleen nog op de Noordzee te plaatsen maar iedere provincie een taak op te leggen. Voor Gelderland bedraagt die taak 230,5 megawatt (MW) aan vermogen. Provincies delegeren die taak vervolgens naar de afzonderlijke gemeenten. Voor de beeldvorming: als Putten, Ermelo, Harderwijk en Nunspeet al hun huishoudstroom met windmolens zouden willen opwekken, zijn daarvoor op de Noordwest Veluwe maar liefst 38 middelgrote molens (3 MW, 100 meter hoog) of 13 reuzenmolens (8 MW, 220 meter hoog) nodig. Bij reuzenmolens moet men denken aan het enorme exemplaar zoals dat in Medemblik staat. En nogmaals: we hebben het hier alleen over het huidige stroomverbruik van huishoudens. Als iedereen elektrisch zou gaan rijden, is ongeveer het dubbele van bovenstaande getallen nodig. Wie zoveel molens geen aantrekkelijk vooruitzicht vindt, denkt al gauw aan zonnepanelen. De wisselkoers tussen windmolens en zonnepanelen bedraagt grofweg 10-20 hectare per molen, afhankelijk van het type molen en zonnepaneel. Ruimtebeslag is dus letterlijk een kwestie van 'uit de lengte of de breedte'. Om dat ruimtebeslag te beperken, zouden gemeentelijke bouwbesluiten om te beginnen moeten verplichten om dakconstructies sterk genoeg te maken voor het dragen van zonnepanelen. Daar loopt plaatsing nu soms op stuk.

Waar dan wel?

Voor alle bronnen van vernieuwbare energie doemt de vraag op waar men ze zou kunnen plaatsen met de kleinste schade aan natuur en landschap en de grootste energieopbrengst. Opvallend genoeg zijn oceanen, woestijnen en aardwarmte daarbij relatief buiten beeld vanwege hogere kosten en/of

ongewenste nieuwe afhankelijkheden van het buitenland. Vandaar het accent op opwekking via bronnen 'op eigen land'. De provinciale natuur- en milieufederaties, Vogelbescherming Nederland, Natuurmonumenten en vergelijkbare partijen stemden eind 2019 in met de aanleg van 'zonneweides' (paneelvelden) in Nederland mits die ook ruimte bieden aan bloemen en insecten. De milieufederaties staan echter ook op het standpunt dat plaatsing van zonnepanelen volgens de Zonneladder moet plaatsvinden: eerst daken volleggen, dan plaatsing langs wegen en kanalen en de randen van bedrijfsterreinen, en pas in laatste instantie plaatsing op landbouwgronden. De initiatiefnemers van zonneweides laten zich aan die Zonneladder weinig gelegen liggen. Zodoende zie je in de praktijk toch landbouwgronden in zonneweides veranderen. Initiatiefnemers redeneren dat niet zij maar gemeenten locaties aanwijzen waar de aanleg is toegestaan. Dat is voor die initiatiefnemers aantrekkelijk omdat zonneweides grootschaligheid mogelijk maken en voor de betrokken boeren een interessante inkomstenbron. Om aan de wereldwijd stijgende vraag naar voedsel en zogenaamde bio-based grondstoffen (ter vervanging van aardolie) te kunnen blijven voldoen, zou echter zuinig met landbouwgrond omgegaan moeten worden. Ook de 'stikstofcrisis' vraagt daar om. Door landbouwgrond krappere te bemesten zullen de verliezen van stikstof naar water en lucht per hectare en per kilogram geoogst gewas dalen. Gewasopbrengsten dalen bij krappere bemesting natuurlijk ook. Om als bedrijf in zo'n situatie toch min of meer eenzelfde hoeveelheid gewas te kunnen produceren, is alle landbouwgrond hard nodig en zou landbouwgrond zo min mogelijk aan andere functies geofferd moeten worden. Aanleg van zonneweides op landbouwgrond gaat bovendien volkomen voorbij aan het feit dat weidevogels en dassen gebaat zijn bij voortzetting van een zeker landbouwkundig gebruik en absoluut niet bij zonneweides. Men zou trouwens bijna vergeten dat bloemen en insecten ook zonder zonneweides kunnen bestaan.

Gelukkig vinden de meeste partijen dat zonneweides en ook windmolens niet binnen Natura 2000-gebieden op land thuishoren. Maar met dat standpunt blijft niet meer dan zo'n 10% van ons land buiten schot. Overal elders leiden windmolens hoe dan ook tot dodelijke aanvaringen met vleermuizen en vogels. Het negatieve effect daarvan op vogelpopulaties is groter naarmate populaties kleiner zijn (b.v. ingeval van roofvogels) of langstreckende groepen groter zijn (b.v. ingeval van trekvogels). Initiatiefnemers van windmolens zijn wettelijk verplicht om het negatieve effect op vogels te becijferen. De uitkomst van die becijfering wordt vergeleken met het aantal vogels dat jaarlijks van nature in Nederland als geheel sterft. Vooralsnog wordt daarbij naar ons idee nagelaten om het cumulatieve effect van het almaar groeiende aantal windmolens correct te verrekenen. Om de kans op aanvaringen te minimaliseren moeten bepaalde gebieden naar ons idee op voorhand uitgesloten worden van het plaatsen van windmolens. Vogelbescherming Nederland gaf daartoe een 'windmolenrisicokaart' uit (https://assets.vogelbescherming.nl/docs/e3b4524d-5cc2-4565-a65e-3226a124837e.pdf?_ga=2.229323349.815368148.1575293939-688538110.1541622602). Ook buiten die gebieden zijn aanvaringen echter niet uitgesloten. Inmiddels kunnen windmolens uitgerust worden met 'uitzetvoorzieningen'. Die werken op basis van voorspelde vleermuisactiviteit, vogeltrekkieken, of detectie van naderende dieren. Waar relevant, dienen windmolens volgens onze verenigingen zo'n voorziening te krijgen.

Samenvattend

De Vogelbeschermingswacht en de KNNV afdeling Noordwest-Veluwe staan positief tegenover de aanleg van bronnen van vernieuwbare energie. De vraag naar energie is onvoorstelbaar hoog en zal in Nederland daarom nooit met alleen zonnepanelen en windmolens gedekt kunnen worden. Vanuit die optiek is het daarom verstandig van meet af aan uit te zien naar plaatsen waar windmolens, zonnepanelen en andere vernieuwbare bronnen effectiever, snel en met minimale schade aan natuur en landschap zijn aan te leggen. Ook als dat duurder is. Voor zover plaatsing in Nederland verdedigbaar is, zouden volgens de VBW en de KNNV de volgende voorwaarden gesteld moeten worden aan de aanleg:

Zonnepanelen:

-allereerst verplichte toepassing op nieuwe en te renoveren bedrijfsgebouwen en woningen,

- geen zonneweides in Natura 2000-gebieden en/of gebieden die van waarde zijn voor weidevogels en dassen,
- strikte toepassing van de Zonneladder zodat landbouwgrond zo lang mogelijk van plaatsing gevrijwaard blijft,
- zodanig uitvoeren dat tussen de panelen ruimte blijft voor bloeiende planten en de zonneweides verpakt worden in groenzones.

Windmolens:

- niet in of vlak langs Natura 2000 gebieden en/of langs vogeltrekroutes,
- verplichte uitvoering met 'uitzetvoorziening',

Voor beide:

- geen kap van bomen ten behoeve van wegen voor de aanleg en het onderhoud,
- parallel aan en naast bestaande wegen, kanalen en spoorlijnen,
- bij voorkeur op of aansluitend aan bedrijfsterreinen.

Het bestuur van de Vogelbeschermingswacht Noord-Veluwe,

L. den Besten, voorzitter

B. van den Hoek, secretaris

en het bestuur van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging,
afdeling Noordwest Veluwe,

V. Bakker, voorzitter

J. van Oossanen, secretaris

9 juni 2020

Nadere informatie: 0341 416324 / 06 38615532